

Oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerit ja sertifiointi

Ammatilliset oppilaitokset

ISBN 978-952-5508-22-2 (nid.)

ISBN 978-952-5508-24-6 (PDF)

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointin tunnus:
Marisa Saarinen

2

Opetus-, kasvatusta- ja koulutusalojen säätiö - OKKA-säätiö
ylläpitää kansallista Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointia.
Tässä julkaisussa esiteltävä kestävän kehityksen sertifiointi korvaa vuoden 2010 loppuun
mennessä kokonaan vuonna 2004 käynnistyneen Oppilaitosten ympäristösertifiointin.

Lisätietoja ja julkaisun PDF-versio:

www.koulujaymparisto.fi

© Opetus-, kasvatusta- ja koulutusalojen säätiö - OKKA-säätiö

© Suomen ympäristöopisto SYKLI

© Osuuskunta Eco-One

Graafinen suunnittelu: Nalle Ritvola, Osakeyhtiö Nallellaan

ISBN 978-952-5508-22-2 (nid.)

ISBN 978-952-5508-24-6 (PDF)

Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi 2009

estävään kehitykseen liittyvän osaamisen lisääminen on oleellisen tärkeää, jotta selviäisimme ilmastonmuutoksen, kasvavan luonnonvarojen kulutuksen, monimuotoisuuden kaventumisen ja kehityskysymysten tuomista haasteista. Koulujen ja oppilaitosten tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua ympäristöstään ja kanssaihmisistä vastuuta kantaviksi kansalaisiksi ja ammattilaisiksi, jotka osaavat ottaa huomioon kestävän kehityksen näkökulman työsäään ja arjen valinnoissaan.

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan ja opetusministeriön strategioiden tavoitteena on, että kaikissa Suomen kouluissa ja oppilaitoksissa on oma kestävän kehityksen toimintaohjelma vuoteen 2010 mennessä. Lisäksi tavoitteena on, että 15 prosentilla on kestävän kehityksen työstään ulkoinen tunnus tai sertifikaatti vuoteen 2014 mennessä. Kestävä kehitys sisältyy vuosina 2007-2010 uudistettavaan ammatillisten perustutkintojen perusteisiin alakohtaisten painotusten mukaisesti ja sitä arvioidaan osana ammattiosaamisen näyttöjä tai muuta osaamista. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuosituksen mukaan koulutuksen järjestäjä sisällyttää toimintajärjestelmänsä kestävän kehityksen ohjelman ja huolehtii kestävän kehityksen periaatteen toteutumisesta kaikessa toiminnassa.

Tässä julkaisussa esiteltävät kestävän kehityksen kriteerit tarjoavat työvälineen, jonka avulla oppilaitos voi sisällyttää kestävän kehityksen näkökulman johtamiseen,

opetukseen ja toimintakulttuuriin. Kriteerit kannustavat oppilaitosyhteisön jäseniä arvioimaan ja kehittämään yhdessä oppilaitoksen toimintaa. Kriteerit mahdollistavat myös toiminnan sertifioinnin ja ne ovat hyvin yhteensopivia oppilaitosten laatutyökalujen kanssa. Kriteereistä on tehty omat versiot yleissivistäville kouluille ja ammatillisille oppilaitoksille, ja niiden käytön tueksi on laadittu laaja tukimateriaali.

Kestävän kehityksen kriteerien suunnittelusta vastasivat vuosina 2007-2009 OKKA-säätiö, Osuuskunta Eco-One ja Suomen ympäristöopisto SYKLI. Pedagogisina asiantuntijoina toimivat maantieteen ja ympäristökasvatuksen professori, FT *Sirpa Tani*, maantieteen ja biologian didaktiikan yliopistonlehtori, KT *Hannele Cantell* ja ympäristökasvatuksen tutkija, MMM *Sanna Koskinen*. Kriteereiden valmistelua tukivat lisäksi Opetushallituksen kestävän kehityksen asiantuntijat, pilottioppilaitokset sekä Oppilaitosten ympäristösertifioinnin sertifiointitoimikunta ja auditiojaverkosto.

Kriteereitä valmisteltiin yhteistyössä korkeakoulujen "Kestävän kehityksen ja vastuullisen toiminnan indikaattorit" sekä "Oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerien ja ohjelmien maastouttaminen" -hankkeiden kanssa. Kriteerien suunnitteluun liittyvää kehitystyötä rahoittivat OKKA-säätiö, opetusministeriö, ympäristöministeriö, Opetushallitus, Työsuojelurahasto ja Ålandsbanken. Kestävän kehityksen sertifioinnin yhteistyötahona toimii myös Opetusalan Ammattijärjestö OAJ.

Kestävän kehityksen kriteerien tausta ja rakenne

Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on kasvattaa ihmisiä, joilla on kyky ja halu vaikuttaa yhteisen kestävän tulevaisuuden rakentumiseen oman elämänsä eri vaiheissa ja rooleissa. Koulujen ja oppilaitosten haasteena on luoda näiden valmiuksien oppimiselle suotuisa ympäristö. Kestävän elämäntavan oppimista edistävissä oppilaitoksessa kestävä kehitys on osa kaikkea toimintaa. Näissä kriteereissä

käsitellään kestävän kehityksen sisällyttämistä oppilaitoksen johtamiseen, opetukseen ja toimintakulttuuriin. Kriteereiden rakenne pohjautuu laatuajattelusta tuttuun jatkuvan parantamisen kehään, jonka vaiheita ovat suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen (kuva 1). Siksi kriteerien kytkeminen onnistuu helposti esimerkiksi koulutuksen järjestäjän käyttämään laatu-järjestelmään.

4

Kuva 1. Kestävän kehityksen kriteerien rakenne perustuu laadunhallinnasta tuttuun jatkuvan parantamisen ajatteluun.

Opetuksen arviointi

Ammatillisten perustutkintojen perusteissa on kuvattu tutkinnon osittain ammattitaitovaatimukset sekä seuraavat arvioinnin kohteet ja niiden arviointikriteerit: 1. Työprosessin hallinta, 2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalien hallinta, 3. Työn perustana olevan tiedon hallinta sekä 4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot. Perusteet asettavat samalla tavoitteet ja sisällöt koulutuksen järjestäjän laatimalle opetuksen toteutussuunnitelmalle. Kestävä kehitys sisältyy tutkinnon osien

kuvauksiin kullekin ammattialalle soveltuvalla tavalla.

Opetuksen toteutuksen arviointia koskevat kestävän kehityksen kriteerit noudattavat tutkinnon perusteiden arvioinnin kohteiden rakennetta (kuva 2). Kriteerit ja niiden pohjalta laaditut itsearvioinnin työkalut avaavat kestävän kehityksen sisältöjä koulutusalaakohtaisesti ja tukevat toteutussuunnitelman laadintaa sekä opetuksen kehittämistä ja arviointia.

Kuva 2. Opetuksen toteutuksen kriteerit pohjautuvat tutkintojen perusteiden rakenteeseen ja kestävän kehityksen kasvatuksen malliin.

Kriteerien kestävän kehityksen kasvatuksen malli

Opetuksen arvioinnin kriteerit perustuvat tarkoitusta varten laadittuun kestävän kehityksen kasvatuksen malliin, jonka osia ovat tiedolliset valmiudet, ajattelun taidot sekä toiminnan taidot ja kokemukset. Nämä näkökulmat kytkeytyvät ammatillisten oppilaitosten opetuksen kriteereihin kuvassa 2 esitetyllä tavalla.

6

Tiedollisten valmiuksien oppimisen tavoitteena on ymmärtää luonnon, yhteiskunnan ja maailman toimintaa, kestävän kehityksen kysymyksen taustoja ja niiden ratkaisumahdollisuuksia sekä omaa roolia ja vaikutusmahdollisuuksia yhteisiin asioihin. Ammatillisessa koulutuksessa korostuvat tieto oman ammattialan kestävän kehityksen kysymyksistä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista alan ammattilaisena.

Kestävän tulevaisuuden rakentamisessa on oleellista tiedon käsittelyyn ja uusien ratkaisujen synnyttämiseen liittyvien valmiuksien eli **ajattelun taitojen** omaksuminen. Kestävän kehityksen kysymysten ymmärtäminen edellyttää niihin liittyvien vuorovaikutussuhteiden tarkastelua kokonaisuuksina. Ammatillisessa koulutuksessa on tärkeää ammattialan järjestelmien ja työprosessien toiminnan sekä niiden kestävän kehityksen näkökohtien ymmärtäminen.

Ajattelun taitoihin kuuluu lisäksi nykyisten yhteiskunnallisten ja kulttuuristen arvostusten sekä elämäntapamallien kriittinen arviointi ja vaihtoehtoisten ratkaisujen etsiminen. Myös työelämään tarvitaan uu-

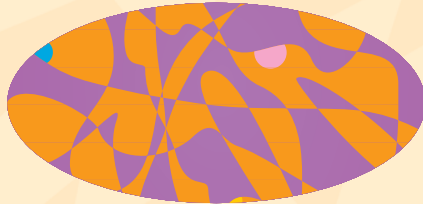
sia teknologiaan ja toimintatapoihin liittyviä innovaatioita. Ammatillisen koulutuksen tulee valmentaa opiskelijoita toimintatapojen arviointiin ja niiden muuttamiseen kestäviksi omassa työssä ja muussa elämässä.

Kestävän tulevaisuuden rakentajaksi kasvamiseen tarvitaan myös **toiminnan taitoja ja kokemuksia**. Ympäristövastuullisia toimintatapoja ja sosiaalisia taitoja voidaan oppia omassa oppilaitoksessa, luonnossa, työssäoppimispaikoilla tai muualla yhteiskunnassa. Oppilaitoksen ulkopuoliset ympäristöt tuovat oppimiseen kokemuksellisen ulottuvuuden, jonka avulla voidaan syventää opiskelijan ympäristösuhdetta ja synnyttää kestävän kehityksen asioille omakohtaisia merkityksiä.

Keskeisiä taitoja ovat myös osallistumisen ja vaikuttamisen taidot. Niiden oppimista tukee oppilaitoksen toimintakulttuuri, jossa kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin. Mahdollisuuksia tulee etsiä myös oppilaitoksen ulkopuolelta esimerkiksi työssäoppimisen tai kestävää kehitystä edistävien hankkeiden kautta.

Oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerit

(ammattilliset oppilaitokset)

ARVIOINNIN ALUE

KRITEERIT

1. SUUNNITTELU

Arvot

1 Kestävä kehitys sisältyy oppilaitoksen arvoihin. Henkilöstö ja opiskelijat tuntevat arvojen merkityksen oppilaitoksen toiminnassa ja arvoista on viestitty sidosryhmille.

Lakisääteiset vaatimukset

2 Oppilaitos on tietoinen toimintaansa koskevista, kestävän kehityksen eri osa-alueisiin liittyvistä säännöksistä ja määräyksistä. Henkilöstö tuntee vastuualueisiinsa liittyvien säännösten ja määräysten merkityksen oppilaitoksen toiminnassa.

3 Oppilaitoksella on ajantasaiset, lakisääteiset kestävään kehitykseen liittyvät kartoitukset, ohjelmat ja suunnitelmat, joiden sisältöä on käsitelty henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa.

Organisaatio ja resurssit

4 Oppilaitoksella on kestävän kehityksen ryhmä tai muu työryhmä, joka koordinoi ja arvioi oppilaitoksen kestävän kehityksen työtä ja tiedottaa oppilaitosyhteisöä sen tavoitteista ja etenemisestä. Ryhmässä on mukana johdon, henkilöstön ja opiskelijoiden edustajia.

5 Kestävän kehityksen työllä on määritellyt vastuut ja tarvittavat resurssit. Johto kannustaa ja luo edellytyksiä henkilöstön ja opiskelijoiden yhteisölliseen kestävän kehityksen toimintaan.

6 Henkilöstöllä on riittävä kestävän kehityksen asioiden hallintaan sekä kestävän kehityksen opetuksen sisältöihin ja menetelmiin liittyvä osaaminen.

Kestävän kehityksen ohjelma

7 Oppilaitoksella on kestävän kehityksen ohjelma tai muu toimintasuunnitelma, joka sisältää tavoitteet ja toimenpiteet oppilaitoksen valitsemien kestävän kehityksen teemojen *) edistämiseksi opetuksessa ja toimintakulttuurissa. Henkilöstö ja opiskelijat osallistuvat teemojen valintaan ja ohjelman suunnitteluun.

Opetuksen suunnittelu

- 8 Kestävä kehitys yhdistetään opetukseen, työssäoppimiseen ja ammatti-osaamisen näyttöihin. Kestävän kehityksen opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään yhteistyötä opettajien kesken sekä opettajien ja muun henkilöstön välillä.
- 9 Oppilaitoksen ammatillisten oppimisympäristöjen ja työtehtävien kestävän kehityksen näkökohdat on tunnistettu, ja ne on otettu huomioon työikätyönössä ja ohjeistuksissa. Oppimisympäristöissä hyödynnetään ammattialan parhaita kestävän kehityksen työikätyöntöjä tai teknologisia ratkaisuja.
- 10 Opetuksessa hyödynnetään kestävän kehityksen eri osa-alueisiin liittyvää ajantasaista oppimateriaalia.
- 11 Kestävän kehityksen opetuksessa tehdään yhteistyötä ulkopuolisten toimijoiden kanssa tai oppilaitos osallistuu kestävän kehityksen hankkeisiin.

*) Oppilaitos valitsee vuosittain alla olevasta taulukosta yhden tai useamman teeman, joihin liittyen se suunnittelee kestävän kehityksen ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet. Teemojen toteutus voi tapahtua myös esimerkiksi Vihreä lippu -ohjelman toimintasuunnitelman puitteissa. Oppilaitoksen hakiessa sertifikaattia teemojen toteutumista arvioidaan oppilaitoksen valitsemien **yhteensä viiden** teeman osalta, joista vähintään kaksi tulee valita ekologisen ja taloudellisen kestävyuden teemoista ja kaksi sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden teemoista. Yksi teemoista voi olla oma teema. Osa taulukon teemoista mahdollistaa useiden kestävän kehityksen osa-alueiden käsittelyn.

8

Ekologinen ja taloudellinen kestävyys

- Vastuulliset hankinnat ja kestävä kulutus (myös sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys)
- Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys
- Energia ja vesi
- Kuljetukset ja liikkuminen
- Koulurakennuksen ja pihaympäristön hoito ja ylläpito
- Ravinto ja terveys (myös sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys)
- Oma teema (ekologinen/taloudellinen kestävyys)

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

- Turvallisuus oppilaitoksessa (myös ekologinen kestävyys: kemikaalien ympäristöturvallisuus)
- Henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvointi
- Kiusaamisen ja syrjäytymisen ehkäisy
- Opiskelijahuolto ja muu oppimisen tuki
- Kulttuuriympäristö, tavat ja perinteet
- Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys
- Oma teema (sosiaalinen/kulttuurinen kestävyys)

2. TOTEUTUS

Kestävän kehityksen teemat

Teemojen toteuttaminen	12 Oppilaitoksen valitsemat vuosittaiset teemat ja kestävän kehityksen ohjelman toimenpiteet toteutuvat opetuksessa ja toimintakulttuurissa. Eri henkilöstöryhmien edustajat ja opiskelijat osallistuvat toimintaan.
Toimintatapojen vakiinnuttaminen	13 Oppilaitos on vakiinnuttanut valitsemiinsa kestävän kehityksen teemoihin liittyviä vaikuttavia toimintatapoja pysyväksi osaksi opetusta tai oppilaitoksen toimintakulttuuria.
Verkottuminen	14 Oppilaitos tiedottaa teemoihin liittyvästä toiminnasta sidosryhmiään ja toteuttaa teemoihin liittyvää yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa.

Opetus

Työprosessin sekä työmenetelmien, välineiden ja materiaalien hallinta	15 Opetus antaa valmiuksia oman ammattialan järjestelmien ja prosessien toiminnan ja niiden kestävän kehityksen näkökohtien ymmärtämiseen sekä oman työn suunnitteluun kokonaisuutena kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. 16 Opetus antaa valmiuksia oman ammattialan työmenetelmien, välineiden ja materiaalien arviointiin ja valintaan kestävän kehityksen näkökulmasta.
Työn perustana olevan tiedon hallinta	17 Opetus lisää tietoa vastuullisesta yritystoiminnasta, oman ammattialan kestävän kehityksen säädöksistä, määräyksistä ja sopimuksista sekä teknologista ratkaisuista, työmenetelmistä ja hallintajärjestelmistä. 18 Opetus auttaa ymmärtämään ympäristömuutosten, yhteiskunnallisten muutosten ja teknologian kehityksen vaikutuksia omalla ammattialalla.
Elinikäisen oppimisen avaintaidot	19 Opetus lisää tietoa kestävän kehityksen merkityksestä ihmisen tulevaisuudelle sekä vaikuttamisen mahdollisuuksista omassa elämässä ja työyhteisön jäsenenä. Opetus tukee opiskelijoiden ammattietiikan kehittymistä ja omien arvojen muodostumista. 20 Oppilaitoksessa ja sen ulkopuolisissa oppimisympäristöissä tarjotaan opiskelijoille kokemuksia ympäristön ja kulttuurien monimuotoisuudesta, sekä mahdollisuuksia turvallisten, terveellisten ja ympäristö vastuullisten toimintatapojen sekä sosiaalisten ja kulttuuristen taitojen harjoitteluun.

21 Oppilaitos tarjoaa opiskelijoille aitoja osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia sekä mahdollisuuksia osallistua työelämän kestävän kehityksen käytäntöjen suunnitteluun tai lähiympäristössä tai paikallisyhteisössä tapahtuviin osallisuushankkeisiin.

Opetusmenetelmät ja oppimispolku

22 Kestävän kehityksen opetuksessa käytetään opiskelijoita aktivoivia, osallistavia ja yhteisöllisyyttä tukevia opetusmenetelmiä.

23 Kestävän kehityksen opetus toteutuu tutkinnon läpi etenevänä suunnitelmallisena oppimispolkuna.

3. SEURANTA, ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Kestävän kehityksen arviointikäytäntö

24 Oppilaitos seuraa ja arvioi kestävän kehityksen ohjelman tavoitteiden toteutumista, kestävän kehityksen opetuksen toteutusta ja osaamisen arvioinnin tuloksia sekä kestävän kehityksen asioiden tilaa oppilaitoksen toimintakulttuurissa.

Toiminnan kehittäminen ja raportointi

25 Henkilöstö ja opiskelijat osallistuvat arviointitiedon käsittelyyn ja sitä hyödynnetään kestävän kehityksen ohjelman päivittämisessä sekä opetuksen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Oppilaitos raportoi sidosryhmilleen kestävän kehityksen työn tuloksista.

Kuva 3. Kestävän kehityksen ohjelman rakentaminen ja päivittäminen teemojen avulla.

Kriteerit kestävän kehityksen ohjelman laadinnan tukena

Kriteereissä esitettyjen kestävän kehityksen teemojen ajatuksena on arvioinnin ohella tukea oppilaitoksen kestävän kehityksen ohjelman rakentamista ja toiminnan kehittämistä vuosittaisten teemojen kautta kohti sertifikaatin tasoa (kuva 3). Oppilaitos suunnittelee teemojen toteutuk-

sen kestävän kehityksen ohjelmansa puitteissa määrittäen tavoitteet, toimenpiteet, vastuut, resurssit ja aikataulut. Mallilla on yhteys Vihreä lippu -ohjelmassa toteutettavaan teema-ajatteluun ja toimintasuunnitelmaan (Vihreän lipun kriteerit ja ohjeet ovat saatavissa osoitteessa www.vihrealippu.fi).

Kestävän kehityksen ohjelman rakentaminen kriteerien teemojen avulla

1. Oppilaitos valitsee vuosittaisen kestävän kehityksen ohjelmansa pohjaksi yhden tai useamman teeman kriteereissä esitetystä teemalaatikosta. Valinta tehdään esille nousseiden kehittämistarpeiden tai esimerkiksi koulutuksen järjestäjän asettamien tavoitteiden perusteella. Henkilöstö ja opiskelijat osallistuvat teemojen valintaan.
2. Teemoista tehdään nykytilanteen kartoitus, joka voi tapahtua esimerkiksi ympäristökatselmuksen, oppilaitoksen vuosittaisen itsearvioinnin, henkilöstölle ja opiskelijoille sekä sidosryhmille suunnattujen kyselyiden, riskikartoituksen tai **Vihreä lippu** -ohjelman alkukartoituksen avulla. Opiskelijoiden osallistuminen katselmuksen toteutukseen osana opetusta on suositeltavaa.
3. Kartoituksen tulosten perusteella oppilaitos suunnittelee seuraavalle lukuvuodelle kestävän kehityksen ohjelman, joka sisältää tavoitteet, toimenpiteet, vastuut, aikataulut, resurssit ja mittarit valittujen teemojen kehittämiseksi ja tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi. Ohjelma voi olla myös osa jotain muuta oppilaitoksen

- toimenpidesuunnitelmaa. Henkilöstön ja opiskelijoiden tulee osallistua ohjelman suunnitteluun.
4. Teema tehdään näkyväksi oppilaitoksen arjessa erilaisten tapahtumien, kampanjoiden, tiedottamisen ja uusien toimintatapojen käyttöönoton kautta. Opetushenkilöstön tehtävänä on suunnitella, miten teeman toteutus kytketään opetukseen ja miten opiskelijat saadaan mukaan rakentamaan teeman näkymistä oppilaitoksen arjessa. Teeman toteutukseen kytketään mukaan oppilaitoksen sisäiset ja ulkopuoliset yhteistyötahot, kuten kiinteistönhoidon, siivouksen, ruokapalveluiden, opiskelijaterveydenhuollon tai opiskelijahuollon edustajat.
5. Teeman ja kestävän kehityksen ohjelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan toimintavuoden lopussa. Henkilöstö ja opiskelijat osallistuvat arviointiin ja tulosten käsittelyyn. Näkemyksiä voidaan kysyä myös sidosryhmiltä. Tulosten perusteella valitaan uusia teemoja ja suunnitellaan seuraavan vuoden kestävän kehityksen ohjelmaa.

Itsearviointin kysymyslistat

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointin hakeminen edellyttää oppilaitoksen tekemää itsearviointia, jossa käytetään kriteerien pohjalta laadittuja kysymyslistoja. Itsearviointia voi käyttää toiminnan kehittämiseen myös ilman sertifiointitarkoitusta. Kysymyslistois-

sa kriteerien täyttymistä arvioidaan kuva-
sa 4 esitetyn mallin mukaisesti. Jokaisesta kriteeristä on laadittu kriteerikohtaiset malliin perustuvat tasokuvaukset (puuttuva, käynnistynyt, kehittynyt, vakiintunut). Kysymyslistan perusteella oppilaitos pystyy itse arvioimaan oman suoritusastonsa kaikkien kriteerin osalta.

Puuttuva (0 pistettä)	Käynnistynyt (1 piste)	Kehittynyt (2 pistettä)	Vakiintunut (3 pistettä)
Oppilaitos ei ole suunnitellut eikä aloittanut kriteerin mukaista toimintaa.	Oppilaitos on suunnitellut kriteerin mukaista toimintaa ja aloittanut sen toteuttamisen.	Oppilaitos on toteuttanut kriteerin mukaista toimintaa vähintään yhden luku- vuoden ajan.	Oppilaitos on varmistanut kriteerin mukaisen toiminnan vakiintuneilla käytännöillä.

12

Kuva 4. Itsearviointin kysymyslistoissa on esitetty kriteerikohtaiset neliportaiset arviointiperusteet, jotka pohjautuvat taulukossa esitettyyn malliin. Kysymyslistat ovat saatavissa osoitteesta www.koulujaymparisto.fi.

Oppilaitoksen itsearviointin toteutus

Itsearviointin tavoitteena on tarkastella oppilaitoksen kestävän kehityksen ohjelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista sekä oppilaitoksen kestävän kehityksen asioiden tilaa kokonaisuutena. Arvioinnin avulla pyritään tunnistamaan toiminnan vahvuuksia, hyviä käytäntöjä ja kehittämistarpeita, jotta kestävän kehityksen työtä voitaisiin parantaa.

Itsearviointiin sisältyvät arvioinnin suunnittelu, toteutuksen esittely henkilöstölle, arviointiryhmien perehdytys, tietojen kokoaminen sekä tulosten käsittely ja johdopäätösten tekeminen yhteisesti (kuva 5). Oleellista on tulosten hyödyntäminen toiminnan kehittämiseen esimerkiksi oppilai-

toksen kestävän kehityksen ohjelman ja vuosisuunnitelman laadinnan tai opetuksen suunnittelutilaisuuksien kautta. Kestävän kehityksen kriteerit ja itsearviointin kysymyslistat tarjoavat oppilaitokselle ulkoisen vertailutason, joka helpottaa vahvuuksien ja kehittämiskoh-
teiden tunnistamista.

1. Kestävän kehityksen arvioinnin suunnittelu

- Arvioinnin tavoitteet, aikataulu ja vaiheistus
- Resurssien varaaminen ja arviointiryhmien muodostaminen
 - Yhdistäminen muuhun arviointiin

2. Arvioinnin käynnistyskokous (esim. koulustilaisuus tai henkilöstökokous)

- Itsearvioinnin tavoitteet ja vaiheet
- Kriteerien kokonaisuuden esittely
- Arviointitiedon kerääminen (haastattelut, kyselyt, dokumentit)
 - Arviointiryhmät ja henkilöstön rooli arvioinnissa

3. Arviointiryhmien perehdytys ja tietojen kokoaminen

KRITEERIEN OSAT	ARVIOINTIRYHMÄ (esimerkki)
1 Suunnittelu, 3 Seuranta, arviointi ja kehittäminen	Johto, kestävän kehityksen ryhmä, opiskelijoiden edustajat
2 Toteutus (opetus)	Eri tutkintojen tai tutkinnon osien opettajat omina ryhminään, kysely opiskelijoille
2 Toteutus (teemat)	Teemakohtaiset arviointiryhmät, opettajat, muu henkilöstö ja opiskelijat mukana

4. Tulosten käsittely ja johtopäätösten tekeminen

- Arvioinnin yhteenvedon tekeminen (kestävän kehityksen ryhmä tms.)
- Tulosten käsittely yhteisesti sopivissa ryhmissä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa, johtopäätökset kehittämistoimenpiteistä
- Tulosten hyödyntäminen (esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelma, vuosisuunnitelma, opetuksen kehittäminen)

Sertifikaatin hakeminen

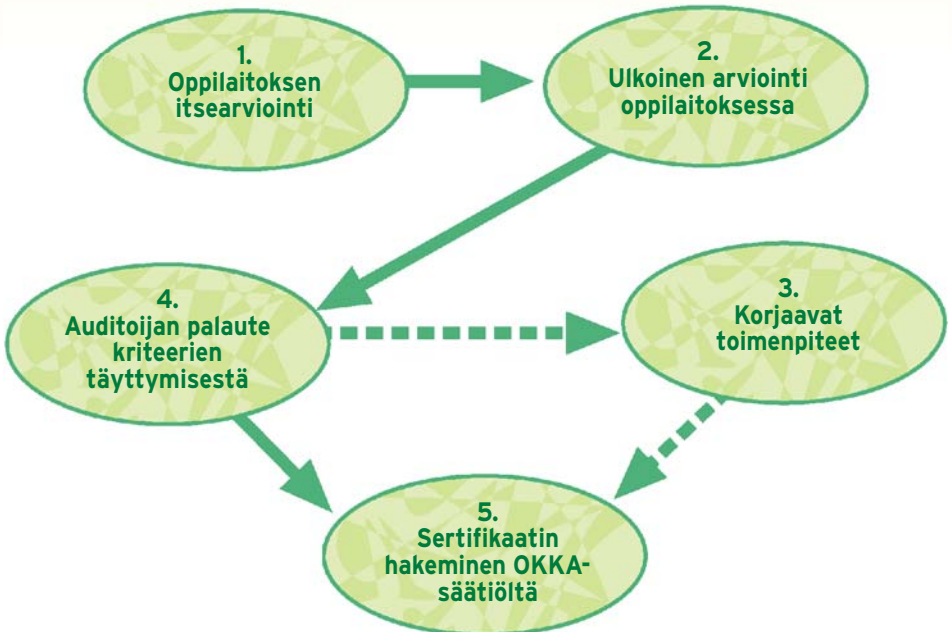
Oppilaitosten kestävä kehitys sertifikaattia voivat hakea peruskoulut, lukiot ja ammatillista peruskoulutusta antavat oppilaitokset. Ammatillisen aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön oppilaitoksille tullaan laatimaan kriteereistä oma sovellus, jonka jälkeen myös nämä oppilaitokset voivat hakea sertifikaattia.

Ennen sertifikaatin hakemista oppilaitoksen on tehtävä itsearviointi käyttäen edellisessä kappaleessa esiteltyjä kysymyslistoja. Lisäksi OKKA-säätiön auditoijarekisteriin kuuluva auditoija tekee oppilaitoksessa ulkoisen arvioinnin, jossa todennetaan näyttö kriteerien täyttymisestä ja vahvistetaan oppilaitoksen saama pistemäärä. Oppilaitos tilaa auditoijan ottamalla

yhteyttä OKKA-säätiöön. Oppilaitos vastaa auditoijan työhön liittyvistä kustannuksista, joista on annettu suositukset osoitteessa www.koulujaymparisto.fi.

Sertifikaatin saamiseksi oppilaitoksen on täytettävä seuraavalla sivulla esitetyt minimipistemäärät kriteerien eri osista. Mikäli oppilaitos ei saavuta pisterajoja, sillä on kolmen kuukauden määräaika mahdollisuus toimittaa auditoijalle kirjallinen selvitys korjaavien toimenpiteiden toteuttamisesta. Sertifikaattia haetaan OKKA-säätiöltä hakemuslomakkeella, joka on saatavissa osoitteesta www.koulujaymparisto.fi. Hakeminen on maksutonta. Sertifikaatti on uusittava viimeistään 36 kuukauden kuluttua sertifikaatin myöntämisestä tai sen edellisestä uusimisesta. Uusiminen tapahtuu oppilaitoksessa tehtävän ulkoisen arvioinnin perusteella.

14

Kuva 6. Oppilaitosten kestävä kehityksen sertifikaatin hakemisen vaiheet.

Sertifikaatin pisterajat, ammatilliset oppilaitokset

Kriteerien osa	Kriteereitä	Minimipistemäärä sertifikaatin saamiseksi	Maksimi- pistemäärä
OSA 1: SUUNNITTELU (kriteerit 1-11)	11	22	33
OSA 2: TOTEUTUS			
Kestävän kehityksen teemat (kriteerit 12-14 arvioidaan viiden oppilaitoksen valitseman teeman osalta)	3	30	45
Opetuksen toteutus (kriteerit 15-23)	9	14 *)	27
OSA 3: SEURANTA, ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN (kriteerit 24 ja 25)	2	6	12 **)

15

Kriteerien osakohtaisten minimipistemäärien lisäksi oppilaitoksen tulee saavuttaa kaikissa kriteereissä vähintään "käynnistynyt" -tason suoritus. Poikkeuksena ovat opetuksen toteutusta koskevat kriteerit 22 ja 23, joista ei tarvitse saada pisteitä.

*) Kriteerien 15-23 toteutumista arvioidaan tutkinnoittain. Sertifikaatin myöntämisen edellytyksenä on, että vähintään 50% oppilaitoksen tai sertifikaatin hakemisen kohteena olevan oppilaitoksen osan järjestämistä tutkinnoista täyttää minimipistemäärän.

***) Kriteereissä 24 ja 25 pisteytys on kaksinkertainen (0, 2, 4, 6 pistettä).

Kestävän kehityksen sertifikaatti ja Vihreä lippu

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatin suunnittelussa on otettu huomioon yhteensopivuus **Vihreä lippu** -ohjelman toimintamallin ja kriteerien kanssa. Oppilaitos voi toteuttaa kestävän kehityksen kriteereissä esitetyjä teemoja myös Vihreän lipun teemojen kautta. Lisäksi kriteerien arviointiperusteissa on määritelty kriteereitä, joissa voimassa oleva Vihreän lipun käyttöoikeus oikeuttaa automaattisesti pisteisiin.

Lisätietoja Vihreästä lipusta: www.vihrealippu.fi

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifioinnin tukiaineisto

- 1. Oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerit ja sertifiointi** -site opastaa kriteerien käyttöön oman oppilaitoksen kehitystyössä ja antaa ohjeet sertifikaatin hakemiseen.
- 2. Arviointiperusteet:** Jokaisesta kriteeristä on laadittu oma neliportainen tasokuvaus kriteerin täyttymisestä (puuttuva - käynnistynyt - kehittynyt - vakiintunut). Arviointiperusteet ovat pohja itsearvioinnille ja sertifikaatin myöntämiselle.
- 3. Itsearvioinnin kysymyslista** on työkalu, jolla kerätään tietoa oppilaitoksen eri toiminnoista arviointia varten. Kysymyslista on hyvä kehittämisen työkalu ja se toimii pohjana sertifikaatin hakemista varten.
- 4. Kriteerien selitysaineistossa** kuvataan kriteerien taustaa ja perusteluita ja annetaan esimerkkejä kriteerien mukaisesta toiminnasta.

- 5. Ohjeet itsearviointia ja sertifikaatin hakemista varten** tukevat työkalujen käyttöä.
- 6. Auditoidijan ohjeet** opastavat auditoidijaa kestävän kehityksen ulkoisen arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa.
- 7. Opas kestävän kehityksen sertifiointiin** kokoaa yhteen kriteerien käyttöä tukevat ohjeet (julkaistaan vuonna 2010).

Sertifioinnin tukiaineisto on saatavissa osoitteesta **www.kouluajamparisto.fi**.

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointiin yhteistyöverkosto järjestää valtakunnallista kriteerien käyttöä ja kestävän kehityksen ohjelmien rakentamista tukevaa täydennyskoulutusta.

Koulutuksesta saa tietoa osoitteista **www.kouluajamparisto.fi** ja **www.sykli.fi**.

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi

OKKA-säätiö, suunnittelupäällikkö Erka Laininen
erkka.laininen@okka-saatio.com, puhelin 050 3729 195
www.kouluajamparisto.fi